

Tévénapló

Versek és versmondók

Költészetben nagyhatalom vagyunk — tartja az irodalmi közhely, ilyen, „nagypolitikából” kölcsönzött kife-

jezéssel utalva líránk vélt vagy valóságos értékeire, nemzetközi méreteken is kiemelkedőnek ítélt színvonalára. Mint minden öndicsérő deklarációban, feltehetően (vagy inkább szükségszerűen) ebben a kijelentésben is rejlik jó adag túlzás. Ugyanakkor valószínűleg az is igaz, hogy költészetünk külhoni elismerése — sajnos — elmarad líránk tényleges értékeitől és lehetőségeitől. Lehetne vitatkozni azon, hogyan és miért alakult ki a külföld méltatlan közönyének és a túlzásra hajlamos, elfogult hazai önitéletünknek (közel sem csak versekre korlátozódó) egészségtelen kettőssége: de a szerteágazó okok boncolgatásánál is fontosabbnak látszik, hogy megpróbáljunk túllépni a keserű bele-törődésen. Az elmúlt évtizedekben — ha „áttörésről” talán túlzás is lenne még beszélni — egyre gyakrabban jelenhettek meg legjobb költőink versei, sőt, verseskötetei a legkülönbözőbb nyugati és keleti nyelveken (ne felejtjük, a „nagyvilág” nemcsak Párizst és a francia könyvesboltokat jelenti!), s ha szenzációt nem is keltettek, de rendszerint őszinte és értő elismerést kaptak a kritikusoktól, a versbarátoktól. E fejlődés — s ez persze, rajtunk, szervező munkánkon is múlik — remélhetőleg a továbbiakban sem törik meg: s így végleg eloszolhat a „turáni átok” lírai változata is.

Az egészségesebb önismeret másik forrása a szélesebb világ-irodalmi tájékozódás, a nagyvilág lírájának mind árnyaltabb megismerése lehet. Nagy költőink — elsősorban talán a Nyugat nemzedékeibe tartozók — sokat tettek a külhoni költészet népszerűsítéséért, közkinccsé tételéért. A világlíra ezernyi forrásból táplálkozó folyamát persze, az örök változás, megújulás jellemzi: ezért műfordítás-kultúránk is a folyamatosságra, az értékek állandó, friss, up to date követésére és közvetítésére kell törekednie. Mindez elsősorban a folyóiratok és kiadók feladata — de öröndetes, ha a maguk módján a legnagyobb tömeghatású kommunikációs eszközök is részt vállalnak belőle.

Erre törekszik a televízió Századunk lírája című, szombat délutánonként jelentkező sorozata: ha viszonylag ritkán és szerény műsoridővel is, de kétségtelenül igényesen válogat a kortárs nemzetközi líra értékeiből. A tévé versműsorainak nincs könnyű dolguk: egyszerre kell megküzdeniük a hagyományos, drapériás-deklamáló „szavalás” sablonjaival és sallangjaival, s viszonylag széles (minden folyóirat-példányszámot messze meg-

haladó) réteghez kell eljuttatniuk a modern költészet nemegyszer kétségtelenül bonyolult alkotásait. A mai líra természetétől oly idegen „emelkedettség” az ünnepléységre helyett az a versek természetes, logikai összefüggésekre koncentráló, ugyanakkor a nagyközönséget sem fárasztó előadómódját nehéz megtalálni: s érthetően még nehezebb mindezt televíziós nyelvre adaptálni. Ezért is tiszteletre méltó az az igyekezet, mely — a közérdeklődés fősodratától alighanem távol eső területen — új utakat keres az értékek eredményesebb és hatásosabb átadására.

Legutóbb, az elmúlt szombaton a nyugatnémet Hans Magnus Enzensberger versei elevenedtek meg a Századunk lírája huszonöt perces, jól szerkesztett adásában. Enzensberger, akit a magyar közönség versein túl elsősorban politikai esszéiből ismer — A havannai kihallgatást a televízió is feldolgozta —, első közelítésre nem áll messze a közéleti érdeklődésű magyar költő hagyományos típusától: a kortárs költők számottevő részével szemben lírájában jelentős része van a politikumnak, a társadalmi érdeklődésnek. A hajdani Gruppe '47 nyugatnémet irodalmi csoport tagjaként megőrizte éles kritikai szemléletét, haladó meggyőződését. Lírájának fanyarsága, gyilkos iróniája (nemegyszer öníroniája), a hétköznapi fogalmak és az elkoptatott nyelvi közelvek egvéni ötletekkel „megcsavart”, tudatos variálása mégis új feladatok elé állítja tolmácsolóit és verseinek befogadóit. Költészetének igazi szépsége éppen a látványlag eszköztelen, már-már sivárnak tűnő stílus és a gondolati tartalom izgalmas, lüktető kapcsolatából bontakozik ki: s a versek háttereként ott érződik a költő gazdag egyéni filozófiája is.

A Farkas Katalin szerkesztette, Illés István rendezte program a maga szerény keretei között is tartalmas keresztmetszetet adott Enzensberger költészetéről. Mindenfajta bevezetőtől és magyarázattól tartózkodva, kizárólag a versek kaptak helyet ebben a műsorban: s jó érzékkel minden külsődleges hatást is mellőztek. A vershallgatói hagyományt talán sértette eleinte, hogy — a versszövegek töretlenségét megőrzendő — a címlenséget kimaradtak az összeállításból: s bár a műsor így is kerék egészet adott, a következő adásokban talán mégis célszerűbb lenne a képernyőre vetített felirattal tájékoztatni a nézőt az egyes művek címeiről. Három tehetséges színész — nem szavaló, hanem a modern lírát értőn és felkészülten tolmácsoló versmondó — közvetítette a Garai Gábor és Eörsi István fordította verseket: Piróth Gyula, Rajhona Ádám és Reviczky Gábor. Mindannyiunk közös vesztesége, hogy közülük a nemrég elhunyt Piróth Gyulától hiába várjuk már az új és új feladatok hasonlóan igényes megoldását.

Hegyí Gyula